

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מוסק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
הסתלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִיִּם HEMDAT YAMIM

תרומה תשס"ח

פרשת שבוע

לעדי עד ימלוך מלך עליון, אבל הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

בדברינו לפרשת תרומה בשנת תשס"ח "לא שוטים ועקרבים", עסקנו בהקבלה שעורך הכתוב בין שעבוד מצרים לבין העול שהוטל על העם בימי שלמה המלך (ניתן למצא את הדברים בארכיון הנמצא באתרנו החדש:

<http://www.erezhemdah.org/newsletterArticles.asp?lang=he&pageid=48&cat=1&newsletter=359>

הפעם נעסוק בהיבט נוסף של הנושא. ההפטרה אותה נקרא השבוע מסתיימת בפסוקים:

"(ט) **וַיְבִן אֶת הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת הַבַּיִת גְּבִים וַיִּשְׁדְּרֵת בְּאֲרָזִים:**

(י) **וַיְבִן אֶת הַיְצוּעַ הַיְצִיעַ עַל כָּל הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיַּאֲחִז אֶת הַבַּיִת בְּעֵצֵי אֲרָזִים:**

(יא) **וַיְהִי דָבָר יְקֹנֵק אֶל שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:**

(יב) **הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר אֲשַׁר בְּנָה אִם תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשִׁמְרָתָא אֶת כָּל מִצְוֹתַי לִלְכֹת בְּהֵם וְהִקְמַתִי אֶת דְּבָרַי**

אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵל דָּוִד אָבִיךָ:

(יג) **וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל:**

אבל עיון בהמשך הפרק מגלה שהכתוב חוזר על עצמו, לכאורה:

(יד) **וַיְבִן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ:**

(טו) **וַיְבִן אֶת קִירוֹת הַבַּיִת מִבְּיָתָהּ בְּצִלְעוֹת אֲרָזִים מִקְרָקַע הַבַּיִת עַד קִירוֹת הַסָּפֵן צֶפֶה עַץ מִבְּיַת וַיִּצַף אֶת קְרָקַע הַבַּיִת**

בְּצִלְעוֹת בְּרוֹשִׁים" (מלכים א' ו')

לכאורה, פסוקים יא-יג אינם במקומם והם מהווים הפסקה בין שתי פרשיות בנין. הראשונה המסתיימת בפסוקים ט-י

הכוללים את הסיכום "**וַיְבִן אֶת הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ**". השניה פותחת בפסוק יד וכוללת את הכותרת "**וַיְבִן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ**".

בין שתיהן מופיעה האזהרה:

"**אִם תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשִׁמְרָתָא אֶת כָּל מִצְוֹתַי לִלְכֹת בְּהֵם...**"

הרד"ק איננו מסביר מדוע נשלח דבר ד' אל שלמה באמצעות הנביא והוא מציין רק שהנביא היה אחיה השילוני.

בסוף פרק ו מציין הכתוב:

"**וַיִּבְנֶהוּ שִׁבְעַת שָׁנִים" (שם, שם לח)**

לעומת זה בפרק ט מצינו שוב:

"(א) **וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְבַנּוֹת אֶת בַּיִת יְקֹנֵק וְאֶת בַּיִת הַמִּלֵּךְ וְאֶת כָּל חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָפֵץ לַעֲשׂוֹת:**

(ב) **וַיִּרְאֵהוּ יְקֹנֵק אֶל שְׁלֹמֹה שְׁנֵית פְּאֲשֶׁר נִרְאָה אֵלָיו בְּגִבְעוֹן... אִם תֵּלֵךְ לִפְנֵי פְּאֲשֶׁר הַלֵּךְ דָּוִד אָבִיךָ בְּתֵם לִבָּב וּבִישָׁר...**

(ה) **וְהִקְמַתִי אֶת פֶּסֶא מִמַּלְכְּתֶךָ עַל יִשְׂרָאֵל לְעַלְמִים...**

(ו) **אִם שׁוֹב תִּשָּׁבוּן אַתֶּם וּבְנֵיכֶם מֵאַחֲרַי וְלֹא תִשְׁמְרוּ מִצְוֹתַי חֻקֹּתַי...**

(ז) **וְהִכְרַתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם וְאֶת הַבַּיִת אֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי לְשָׁמַי אֲשַׁלַּח מֵעַל פְּנֵי וְהָיָה יִשְׂרָאֵל**

לְמִשְׁלַל וְלְשִׁנְיָה בְּכָל הַעַמִּים...

(י) **וַיְהִי מִקְצֵה עֶשְׂרִים שָׁנָה אֲשֶׁר בְּנָה שְׁלֹמֹה אֶת שְׁנֵי הַבָּתִּים אֶת בַּיִת יְקֹנֵק וְאֶת בַּיִת הַמִּלֵּךְ."**

גם כאן ישנה התגלות הכוללת אזהרה, הפעם חמורה יותר והסיכום של שנות הבניה הרבה יותר גדול- עשרים שנה.

כנראה שבית המקדש נבנה בשני שלבים. הראשון שכלל בעיקר את האולם, ההיכל וקודש הקדשים והשני שכלל את קרית

מלך רב, את כל הארמונות שהקיפו את איזור הליבה.

גם מלכותו של שלמה נחלקה לשתי תקופות.

מצינו במדרש:

"אני קהלת הייתי מלך על ישראל... ר' יודן אמר מלך והדיוט ומלך, ור' אוניה אמר הדיוט מלך והדיוט"

(קהלת רבה פרשה א' ד"ה א [יב] אני).

לפי דעת רבי יודן, מלכותו של שלמה לא נמשכה ברציפות. יתכן בהחלט שגם הבניה הופסקה לזמן מסוים. בתקופה זו הוזרה

שלמה בידי אחיה השילוני, בפעם הראשונה.

לצערנו הרב, שלמה המלך לא הצליח לתקן את הדרוש תיקון, למרות האזהרות ועל כן ניבא אחיה השילוני שוב על פילוג

הממלכה, לא כאזהרה אלא כעונש (פרק יא).

אם שלמה "ידידו של מקום", החכם מכל אדם, היושב על כסא ד' - "מלך שהשלום שלו", הודח ממעמדו,

איש לא יוכל לטעון כי "מקום העבודה" הקבוע שלו הוא כס השלטון.

יש זמנים ומצבים בהם חלק מן התיקון הוא ויתור על הכסא.

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@erezhemdah.org

web-site: www.erezhemdah.org

www.yeshiva.org.il

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

משפט והלכה - משפטי שאול / הלכה פסוקה

"משפט והלכה בישראל" – בית הדין לענייני ממונות שליד "ארץ חמדה".

לפניות לבית הדין התקשרו ל"ארץ חמדה": 02-5371485, פקס 02-5379626 או דוא"ל <mailto:beitdin@eretzhemdah.org>
במדור זה אנו מביאים פסקי הלכה מתומצתים של בתי דין לענייני ממונות.

פסקי הדין המפורסמים ב'הלכה פסוקה', אינם מבטאים את עמדת בית הדין 'משפט והלכה בישראל'. כמו כן אין לראות בפרסומם משום ייעוץ הלכתי או משפטי. מטרת פרסומם היא לעורר דיון הלכתי בין הקוראים. **(לכניסה לאתר, לחץ כאן)**

פסק דין: חובת מעסיק בנזקים שגרם עובד שלו / בית הדין לממונות צפת

עורך: הרב יואב שטרנברג

תיאור המקרה: התובע שימש באופן מזדמן כנהג בעסק של הנתבע. באחת הפעמים שנהג התובע, הוא יצא לעקיפה, ונגרמה תאונה. הוא נתבע בתביעה פלילית בבית משפט, וכמו כן, הוא חויב לשלם חלק מהנזקים, במסגרת תביעה אזרחית מצד הנהג השני. הרכב אינו מבוטח בביטוח מקיף או צד ג'.

הוצע לתובע להודות באשמה, כדי שיגיע לעסקת טיעון בתביעה הפלילית. הודאה כזו תגרום להגדלת הפיצויים שהוא יצטרך לשלם לנהג השני.

התביעה: התובע טוען, שמקובל שהמעסיק מבטח את כלי הרכב של העסק לכל הפחות בביטוח צד ג'. אילו היה יודע שאין ביטוח, לא היה מסכים לנהוג ברכב. מסיבה זו, הוא תובע מהנתבע לשלם את הנזקים שהוא גרם.

תשובת הנתבע: הנתבע טוען, כי היות שהרכב היה מבוטח בביטוח חובה, היה מותר לתובע לנהוג ברכב. הוא אינו חייב לבטח בביטוח צד ג' את הרכב. יתר על כן, התובע היה צריך לנהוג בזהירות, ואם האשמה מוטלת עליו, אין הנתבע צריך לשלם במקומו.

גם במידה שהנתבע צריך לשלם, הוא אינו מוכן שהתובע יודה באשמה כדי להמעיט בעונשו הפלילי, ובכך יגדיל את התשלום שיצטרך הנתבע לשלם.

פסק הדין: לדעת הרוב, הנתבע צריך לכסות את הנזקים שגרם התובע. מאידך, אסור לתובע להודות באשמה. לדעת המיעוט, על התובע לשלם בעצמו את הנזקים שגרם.

הנימוקים: המשנה במסכת בבא קמא (צח:) אומרת: "הבנאי שקיבל עליו לסתור את הכותל ושיבר את האבנים או שהזיקן – חייב לשלם".

מלשון המשנה משמע, שהדיון הוא לגבי האבנים שנשברו. על פי זה פסק הרמ"א (חושן משפט סימן שו סעיף ב): "הבנאי שקבל עליו לסתור הכותל ושבר האבנים או הזיק, חייב לשלם".

אמנם, המאירי ורבנו יונתן מלוניל מסבירים, שהדין במשנה נאמר אף לגבי אחרים שניזוקו על ידי אבני הכותל. ואף שהבנאי הזיק תוך כדי עבודתו, הוא חייב, משום ש'אדם מועד לעולם'.

ומוסיף רבנו יונתן מלוניל: "אבל בעל הבית פטור, שהרי כל המלאכה על האומן, ובעל הבית מסולק משם. ומשום הכי נקט דוקא קיבל, אבל אם היה שכיר יום, שלא נסתלק בעל הבית משם, השמירה מוטלת על שניהם, ושניהם משלמים".

מדבריו עולה, שאם פועל שכיר הזיק לצד שלישי, בעל הבית חייב, וחיובו הוא מדין שומר ולא מדין מזיק. אמנם, כל האמור בסוגיא שם הוא כאשר האומן גרם נזק תוך כדי עשיית המלאכה שאליה נשכר. בנדון

דין, התובע הזיק בדבר שלא נשכר אליו. תאונת הדרכים נבעה מאשמתו של התובע, ולכן לכאורה, אין האשמה יכולה ליפול על הנתבע.

התובע טוען, שמקובל שהמעסיק מבטח את רכבו בביטוח צד ג', ואילו היה יודע שאין ביטוח שכזה, לא היה מסכים לנהוג.

לדעת הרוב, טענת התובע מתקבלת, שכן אכן מקובל שהמעסיק מבטח את רכבו, וטענת התובע שלא היה מסכים לנהוג ללא ביטוח, נראית סבירה ביותר.

בשו"ת המבי"ט (ח"ג סי' קנו) כתב: "ראובן שלח את שמעון שיקנה לו בית ידוע מגוי, והלך שמעון ונתפטר בסך מעות, ובין כך וכך נתחרט ראובן מלקנותו, והגוי הוליד את שמעון לערכאות, וטען שהוא היה אמצעי בין ראובן וביתו ושהיה שלוחו וגם שלא היה ביניהם כי אם דברים בעלמא, והגוי נתחזק והביא עדים שבעדו היה מדבר ושלא זכר איש אחר, וגזר הדיין שיקח שמעון הבית ויפרע לו המעות לגוי. ועתה תובע השליח

ההפסד שהגיע לו מראובן, וראובן טוען שמזלו גרם".

המבי"ט מסיק, שאילו העסקה היתה מתבטלת באשמת השליח, היה השליח חייב, אבל היות שהנזק נגרם באשמת המשלח שביטל את העסקה, חייב המשלח.

בנדון דידן, אילו הנתבע היה עושה ביטוח לרכב, כמקובל, לא היה התובע צריך לשלם. ואם כן, הנזק נגרם לתובע באשמת הנתבע, ועליו לשלם אותו.

לדעת המיעוט, טענת התובע אינה מתקבלת. ראשית, לא הוברר מספיק לבית הדין שאכן המנהג הוא שהמעסיק מבטח את רכבו. כיוון שמדובר במנהג שאיננו ברור, אין הוא מחייב. זאת על פי דברי הרמב"ם (הלכות אישות פרק כג הלכה יב): "הנושא סתם, כותב ונותן כמנהגה מדינה... ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן, מנהג המדינה עיקר גדול הוא ועל פיו דנים, והוא שיהיה אותו מנהג פשוט בכל המדינה".

כדברים האלו נפסק גם בשולחן ערוך (אבן העזר סימן סו סעיף יא) ושם כתב הגר"א (אות מח): "דטעם דמנהגא דכל דנסיב אדעתא דמנהגא. לכן צריך שיהיה ידוע המנהג ההוא לכל".

פרשת תרומה

בנדון דידן, אין מדובר במעסיק מסודר, וגם התובע איננו עובד בקביעות, ולכן אין לומר שמדובר בהתרשלות של הנתבע.

עד כה עסקנו, בחיובו של הנתבע בנוזקים שגרם התובע לצד ג'. מה הדין בנוזקים שנגרמו לרכבו של הנתבע עצמו?

לדעת הרוב, היות שעל הנתבע היה מוטל לבטח את הרכב, הרי הוא צריך לשאת בנוזקים שנגרמו לרכבו. **לדעת המיעוט**, אמנם הנתבע לא היה אמור לבטח את רכבו, אלא שיש מקום לומר, שהתובע לא צריך לשאת בנוזקים אלו גם כן, משום שחשב שהרכב מבוטח. שכן, בשולחן ערוך (חושן משפט סימן רצא סעיף ד) נאמר: "אפילו כשקבל עליו, אינו חייב אלא כפי שווי החפץ שקבל עליו לשמור. שאם נתן לו לשמור דינר זהב, ואמר לו: הזהר בו של כסף הוא, ופשע בו ונאבד, אינו חייב אלא בשל כסף, שיאמר לו: לא קבלתי עלי אלא שמירת דינר של כסף. וכן כל כיוצא בזה".

דהיינו, השומר מקבל אחריות על החפץ, רק בשווי החפץ הידוע לו. הדין האמור בשולחן ערוך נכון רק כאשר המפקיד הטעה את השומר. אולם, במקרה שהשומר טעה מעצמו בהערכת שווי החפץ נחלקו האחרונים. המהרש"ל (ים של שלמה בבא קמא פרק ו' סי' לד) סובר, שכל שהשומר ראה את החפץ, מקבל עליו שמירה בכל שוויו – בין רב ובין מעט. אולם, הש"ך (חו"מ סי' עב סק"מ) סבור שאם ישנה סבירות שהשומר טעה בהערכת שווי החפץ הנמסר לשמירה, קיבל עליו אחריות רק לשווי הפחות.

ואם כן, לדעת הש"ך, התובע רשאי לטעון, שלא ידע שהרכב אינו מבוטח. עם זאת, נראה שאין הנדון דומה לראיה. הש"ך עצמו כותב (שם) במפורש, שבמזיק בידיים, חייב בכל שווי החפץ, ואם הנוזק נגרם בפשיעה, דינו כשומר. ואם כן, יש לדון בשאלה האם התובע נחשב מזיק בידיים. יתר על כן, בנדון דידן, התובע ידע כמה שווה הרכב. חוסר הידיעה שלו נוגע לשאלה האם הרכב מבוטח. חובתו לשמור היא בין אם הרכב מבוטח ובין אם לאו, ואם כן, מדוע הביטוח רלוונטי? בפרט יש לציין, שלדעת האור שמח (הלכות שכירות פרק ז הלכה א), אחריות השומר על הנוזקים היא אפילו במקום שהבעלים יקבלו פיצוי מחברת הביטוח, ולכן בעל רכב שניזוק יכול לקבל פיצויים גם מהמזיק וגם מחברת הביטוח.

ואמנם, היה מקום לטעון שיש לפטור את התובע מהנוזקים שגרם לרכב של הנתבע מטעם אחר. בשולחן ערוך (חושן משפט סימן שד סעיף א) נאמר: "המעביר חבית ממקום למקום ונשברה, דין תורה הוא שישלם, שאין זה אונס גדול, והרי השבירה כגניבה ואבידה שהוא חייב בהן. אבל תקנו חכמים, שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה, שאם אתה אומר ישלם, אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו".

בנדון דידן, אילו היה התובע יכול להישבע שהנוזק לא קרה באשמתו, היה נפטר מהתשלומים. אלא, שהתובע אינו יכול להישבע כן, שהרי ודאי יש לו חלק בגרימת התאונה. מסיבה זו, יש לחייבו בנוזקים אלו. אמנם, בגמרא (בבא מציעא פג.) מבואר, שלעתים ראוי שהמעביד ינהג בפועל לפני משורת הדין: "רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא. שקל לגלימייהו, אתו אמרו לרב. אמר ליה: הב להו גלימייהו. אמר ליה: דינא הכי? אמר ליה: אין, למען תלך בדרך טובים". ופירש רש"י: "שקולאי – נושאי משאות, ותברו ליה שלא במקום מדרון, ובפשיעה, אי נמי בדיגלא".

מבואר מדברי רש"י, שאפילו כאשר הפועל פשע, יש למעביד לנהוג בו לפני משורת הדין. לדעת הרוב, שהנתבע צריך לשלם עבור הנוזקים שגרם התובע, יש לדון האם התובע רשאי להודות כדי להפחית מעונשו הפלילי. הגמרא במסכת בבא קמא (ס:) דנה בשאלה, אם אדם רשאי להציל עצמו ממיתה ע"י גרימת נזק לממון של חברו, ומסיקה שאסור לעשות זאת.

לדעת רש"י, הדיון הוא על עצם הרשות להינצל – האם במקום פיקוח נפש מותר לגרום נזק לאחר. לעומת זאת, לדעת תוספות, פשוט וברור שמותר להינצל, והדיון הוא לגבי שאלת חיוב התשלומים. רוב הראשונים סוברים כתוספות, ובעקבותיהם פסק גם השולחן ערוך (חושן משפט סימן שפח סעיף ב). בנדון דידן, התובע רוצה להינצל מהתביעה הפלילית על חשבון הנתבע, וברור שאסור לעשות זאת, שהרי לא מדובר בהודאה על האמת, דהיינו שהתובע מודה שהוא אכן אשם, אלא רק בהודאה לקיצור הליכים בבית המשפט.

משפטי שאל

הוצאה מחודשת של הספר המכיל פסקי דין עקרוניים של מו"ר מרן הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל בשבתו בבית הדין הגדול בירושלים. בספר גם משא ומתן בנושאים אלה עם גדולי הדור. מחיר הספר 80 ₪ (לחץ לקניה)

הלכה פסוקה" הינה יוזמה להפצת תקצירים של פסקי דין בענייני ממונות של בתי דין שונים בתוך "חמדת ימים" נפרסם כל שבוע פסק דין אחד.

גיליונות "הלכה פסוקה" ישלחו במייל אחת לשבועיים לכל המעוניין, ויכללו 3-4 פסקי דין.

להרשמה ולתגובות: halachapsuka@eretzhemdah.org

רוצים לחתום חוזה לפי ההלכה?

פנו אל: "משפט והלכה בישראל" טלפון: 02-5382710 פקס: 02-5379626 BEITDIN@ERETZHEMDAH.ORG

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ה)

Mexico City, Mexico

מקסיקו סיטי, מקסיקו

תמוז תשנ"ט

השגת גבול במסחר וזכויות הנובעות מ"זכויות יוצרים"

שאלה

בעירנו מספר יהודים שעיסוקם יצור ומכירת מוצרים כשרים לכל ימות השנה ומוצרים כשרים לפסח. אחת הקהילות החליטה לפתוח חנות מטעמה שתעסוק גם היא במכירת ויצור מוצרים אלה ונימוקם הוא שיש להזיל את המחירים כדי שיותר יהודים יוכלו לקנות אוכל כשר. אם החנות תצליח הם יפתחו חנויות דומות גם באזורים אחרים בעיר. הסוחרים הותיקים טוענים שכוונת הקהילה איננה ל"שם שמיים" אלא כוונתם להשתלט על כל נושא הכשרות בעיר. מה עוד שהם טוענים שהידע של הקהילה בנושא יצור המוצרים נרכש בגלל שהם נחשפו אליו תוך כדי תהליך נתינת "הכשרים" לסוחרים הותיקים ואין זה מן הראוי לנצל ידע זה כדי להתחרות בהם.

כמו כן טוענים הסוחרים הותיקים שלא יתכן שמי שנותן את ההכשר יעסוק גם ביצור ומסחר שהרי הוא הופך נוגע בענין.

הנושא הובא לפני בית הדין שלנו ואני פונה אליכם בשמו כדי לקבל חוות דעתכם החשובה.

תשובה

1. מותר לאדם לפתוח חנות בעירו, אף-על-פי שיש שם אחר שיש לו חנות שבה מוכרים אותם הדברים¹. וגם מותר לו להזיל את המחירים, ואין בכך משום הסגת גבול², אף אם בשל כך יעברו אליו חלק מן הקונים של האחר. אך אסור לו לעשות פעולות כלשהן כדי למשוך אליו קונים של הראשון³. וקל וחומר שאסור לו למשוך קונים קבועים של הראשון⁴.

2. אם בעל החנות השניה משתמש בידע כלשהו שרכש מן הראשון, והדבר הוכח בבית-דין על-פי כללי הראיות ההלכיים, עליו לשלם לראשון חלק מן הרווחים שהיו לו עד כה ממוצרים אלה, וכן חלק מן הרווחים שיבואו, או צריך להתפשר עמו בסכום חד-פעמי⁵.

3. מותר לאדם לתת הכשר על מוצר כלשהו גם כאשר הוא עצמו מרוויח ממכירתו של המוצר הזה, ומותר לסמוך על הכשר זה, בכפוף לתנאים מסוימים⁶.

¹ גמ' בבא בתרא (כ"א ע"ב) וטור שו"ע (חו"מ סי' קנו). אך עיין שו"ת "חתם סופר" (חחו"מ סי' עט) שממדת חסידות אם "פוסק לחיותיה", וקצת יש להחמיר מצד "שלא ירד לאומנות חבירו", אך אין זה דין, וגם אינו נקרא רשע אם עושה זאת. ועיין עוד בתשובה הקודמת לתשובה זו.

² משנה בבא מציעא (ס"ע"א) והלכה כחכמים, עיין שו"ע חו"מ סי' רכ"ח סעיף יח. ועיין ב"פתחי תשובה" (שם ס"ק ב), וב"פתחי תשובה" (סי' קנו ס"ק ח). שדין זה, שמותר להזיל המחירים הוא רק במוצרים שיש עניין שיזלו. במקרה הנדון, בו מדובר באוכל כשר, אין ספק שיש לציבור עניין, שהמחירים יזלו (אך דבר זה מסור לשיקול הדעת של הדיין אם ההזלה אינה גורמת להפסד ללקוחות בסופו של דבר [עיין לעיל תשובה קכ]). ולכן נראה שמותר להוריד את המחירים.

³ עיין תשובות רמ"א (סי' י"ב יסוד ראשון) שהביא דברי "אביאסף", שכל מה שמותר לבן העיר ולבן המבוי לפתוח חנות, הוא כשאינו "פוסק חיותו" בידיים. כגון אם פותח חנותו על פתח המבוי, הדבר אסור, כי כל מי שנכנס למבוי רואה דבר ראשון חנותו של החדש, שכל ההיתר הוא משום מש"כ הר"י מיגאש (ב"ב, שם) ומציא ל"ל את מטי לך מאי דפסקו לך מן שמיא... שהדבר תלוי רק בידי שמיים - מה יתן ה' בדעת הקונים. ועיין "חוות בנימין" למרן הגר"ש ישראלי (ח"ב סי' ס) מה שכתב בזה.

ולכן, אם התחרות אינה חפשית (והקביעה בעניין זה מסורה לדיין), הדבר אסור. לפי הכתוב בשאלה (ואיננו יכולים לדעת את כל העובדות שבשטח) נראה שבנדון דידן יש תחרות חפשית. האיסור למשוך קונים של השני "בידיים" נלמד מהנ"ל.

⁴ יש איסור גדול יותר, שהוא אף גזל ממש, (לפי החת"ס סי' ע"ט) במשיכת קונים קבועים של הראשון אליו - והוא נלמד מהגמ' בבא בתרא (כ"א ע"א) "שאני דגים דיהבי סייארא", ועיין בפירושי הראשונים שם. וברור, שבקונה קבוע הדבר נחשב כאלו הכסף כבר של המוכר, והלוקחו כאלו גזל את כספי המוכר. ועיין חו"מ סי' קנ"ו במחלוקת בזה, ואף לחולקים - אסור לכל הפחות ונקרא רשע. (עי' חת"ס הנ"ל).

פרשת תרומה

⁵ עיין תחומין (כרך ז), במאמריהם של הרב עזרא בצרי והרב ז"נ גולדברג. מובאת מחלוקת אם יש "זכויות יוצרים". בעניין זה עיין "שואל ומשיב" (ח"א סי' מד) שיש זכות יוצרים על כל המצאה, ו"בית יצחק" שחולק אבל מודה במקום שיש רווח כספי. לדעת הגר"נ גולדברג אין זכות יוצרים במובן שהמעתיק עובר בגזל. נפק"מ ביניהם - אם יכול לתבוע הפסקת הייצור של המוצרים שהשני למד ממנו. אבל לכולי עלמא צריך השני לשלם לראשון. לסוברים שיש זכות יוצרים - צריך לשלם, שאם לא כן הוא גזלן, ולחולקים ישלם - מדין 'נהנה'. ועל כן על הדיין לפסוק פיצוי כספי על פי המנהג במקום - אחוזים מסויימים מהרווחים כפי המקובל. זהו גם הפתרון המעשי ביותר.
⁶ תשובה זו כבר נדונה ב"במראה הבזק" ח"ד, (תשובה ע, עיין שם).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א' - ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים במקום 360 ₪ 300 ₪ (לחץ לקניה)